tum

MH
18?.2
F11


HARVARD
UNIVERSITY
ARNOLD
ARBORETUM
PRESENTED ~ BY ~ CHARLES ~ SPRAGUE ~ SARGENT
1892

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/dissertatiomedic1715fabe

1.00

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

De

THEE HELVETICO,

Vom

Schweitzer = Thee.

Quam

Adſpirante **DIVINI NUMINIS** Gratia

JUSSU ET AUCTORITATE

MEDICORUM in Univerſitate Baſilienſi

ORDINIS Gratioſiſſimi,

Pro Supremis in Arte Medendi

HONORIBUS atque PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS

Solenni ritu conſequendis,

Ad D. 30. *Januar. MDCCXV.*

In Auditorio hyberno

Horis conſuetis

Publico Antagoniſtarum Examini ſubmittit

JOH.FRANCISC.NICOLAUS FABER,

Ex Epiſcopatu Baſilienſi Bruntrutanus.



B A S I L E Æ.

Typis Friderici Lüdij, Academ. Typogr.

REVERENDISSIMO ATQUE AMPLISSIMO

DOMINO DOMINO

NICOLAO

CLARISSIMORUM LUCISCELLENSIS ET MULBRUNNENSIS COENOBIORUM

ABBATI DIGNISSIMO

DOMINO LEOBURGI LUTTERBACHII ET RHENOTALII

DOMINO

AC MECOENATI SUO GRATIOSISSIMO

PERPETUO SUBMISSIONIS CULTU

MAXIME DEVENERANDO.

REVERENDISSIME ABBAS
DOMINE GRATIOSISSIME.

PErluſtratis ſacræ Jatrices Elyſiis campis, & non ſine ſudore ad ultimos usque limites emenſis, ne otioſis oculis hunc abſolviſſe curſum videri queam, cùm nitidiſſimos plerosque & fragrantiſſimos illorum flores ab aliis jam præcerptos animadverterem, Thée Helvetici *argumentum, quod aliorum hactenus oculos fefellit, ſuâ non ſolùm jucunditate, ſed & in eradicandis morbis inſigni utilitate commendatiſſimum, quodque primo ſtatim obtutu animum mihi effaſcinavit, manibus prehendi ambabus. Theſaurus ſanè eſt ineſtimabilis, quem licet vicini Helvetiorum viridantes montes nobis quotidie oſtentarent, humani tamen vitio ingenii, exoticorum bonorum curioſi ſcrutatoris, propriorum, licet multis paraſangis illis excellentiorum, pudibundi contemptoris, neglectus fuit; hoc ſolo infeliciſſimus, quòd me ab omnibus præſidiis deſtitutum laudatorem invenerit,*

nerit, qui tamen animum non mihi deſpondendum, ſed argumentum, ſi non pro dignitate, ſaltem pro viribus tentandum eſſe exiſtimavi, ac loco Inauguralis Diſſertationis in publicum protrudendum.

Has autem laborum ac ſtudiorum meorum primitias ad aram Reverendiſſimæ Amplitudinis Tuæ *devotè immolare ſuſtineo, non earum præſtantiâ, quæ illis nulla ineſt, ſed* Tuâ *inprimis ſublimi animi benignitate inductus. Non enim* Beatiſſimorum *tantùm* Anteceſſorum Tuorum, *ſed & præcipuè* Reverendiſſimæ Amplitudinis Tuæ, *ut & totius* Venerandi Aſceterii *in piè defunctum Parentem meum plura inſignis gratiæ ac benevolentiæ monumenta proſtant; quin &* Ipſam *ejus in me abjectum & indignum propagatæ ſat evidentia indicia dediſſe, haud vanâ conjectione adſeverare maximè poſſum, ut hoc qualicunque ſubmiſſæ gratitudinis officio, cùm extantiora virium mearum tenuitatem ſuperent, defuiſſe religioni, & in omne ævum adhæſuro probro duxerim. Ut eâ, quâ ſemper exteros juxtà ac notos in conſpectum admittere & recipere ſolet, explicatæ frontis ſerenitate, & me levesque has primitias proſequi atque fovere dignetur, enixè & humiliter rogo. Benigniſſimus verò DEUS ut* Reverendiſſimam Amplitudinem Tuam *ad Neſtoreos usque annos ſalvam atque incolumem ſervare, ac omni quâ animæ quâ corporis beneficiorum cumulo exornare pergat, floreſcente æternùm unà cum* Ipſâ *univerſò, in jugem DEI cultum obſtinato admodum* Venerando Conventu, *calidiſſimis votis contendo.*

REVERENDISSIMÆ AMPLITUDINI TUÆ
DOMINO MEO GRATIOSISSIMO

Humillimâ obſervantiâ atque obſequio
Addictiſſimus Cliens
JOH. FRANCISCUS NICOLAUS FABER,
Bruntrutanus.

D. O. M. B.

DISSERTATIO MEDICA

De

THEE HELVETICO,

Vom

Schweitzer-Thee.

§. 1.

HUmanæ quædam eſt mentis imbecillitas, ut quæ rara ſunt, aut è diſſitis advehuntur angulis terræ, pluris ſemper æſtimet, utcunque minus forſan utilia, quàm quæ ante pedes exiſtunt, ac ſine difficultate haberi poſſunt, prærogativâ quoque utilitatis ſeſe magis commendantia. Adamanti, Saphyro, Rubino, Margaritis, ſimilibusque aliis rebus minus obviis, tantum apud homines pretium nonniſi raritas ſola conciliavit, ut alia prætercam. Sed utinam hæc æſtimandi conſuetudo in civili tantùm vitâ locum inveniſſet, neque in forum quoque Medicum tranſiiſſet! in quo nunc Plebeji aut Ruſtici Ruſticæve interdum haud vulgaria amplius, & vili pretio venientia, utcunque aliàs magis efficacia, ſed pretioſa potius & cara deſiderant, poſtulantque ſibi in morbis, quibus affliguntur, ordinanda atque exhibenda remedia, quibus ſi fortè præſcriberes quindecim obolorum purgans, ſalubre *Quæ rara cara ſunt.*

illud, bonum, & feliciter operans, ſuccenſerent tibi facilè, credentes te ipſorum ſanitatem prorſus vilipendere, neque curam illius tanti æſtimare. Nimirum infixæ plurimorum animis iſta hæret planè ſuperſtitioſa opinio, virtutem & efficaciam medicaminum pretii magnitudine æſtimari debere, hincque effectu potentiora & excellentiora ſemper ea exiſtere, quæ raritate non minus quàm caritate cætera antecellunt. Atque hæc cauſa eſt procul dubio potiſſima, ob quam remedia communia, euporiſta, domeſtica vili pretio venientia, apud multos à longo tempore vileſcere cœperint: cùm enim v. gr. corpus

Inquilina & euporiſta deſpiciuntur.

eſſet purgandum, non ſufficiebant amplius, quæ ex *Acaciæ, Violarum, Perſicorum,* aut *Roſarum floribus*, non quæ ex *Hellebori nigr. Aſari, Bryoniæ, vel Ebuli radicibus*, non quæ ex *Violarum ſeminibus*, aliisve inquilinis parabantur uſûs tutiſſimi pharmaca, exiguo venalia; ſed arceſſenda fuerunt è diſſitis oris longè

Exotica extolluntur.

pretioſiora, *Radices* v. gr. *Rhabarbari, Turpethi, Ipecacuanhæ,* vel ſimilia alia. Si fuit alterandum, quæ pulchrè & efficaciter operantur, jam inde à vetuſtiſſimâ ætate commendata, Remedia inquilina, nihilominus planè viluerunt, cùm eorum loco alia monſtrarentur, ac afferrentur, ex orientalibus vel occidentalibus Indiis in Europam devecta nova planè Medicamina, prius incognita; hæc enim, utcunque ſæpius adulterata, ſtatim magnâ cùm aviditate, quia recentia erant ac rara, nec minus pretioſa, acceptabantur, inque uſum multiplicem trahebantur.

Exemplis id illuſtratur.

II. Eminent autem inter hæc præter *Radices Ipecacuanhæ, Niſi, Pareiræ bravæ, Grana Coffée, Succolatam è granis Cacao, Cinamomo, Pipere & Saccharo* fabricatam, plurimaque

Thé Indorum commemoratur.

alia, etiam exoticæ Fruticis Folia, *Thé* nomine apud *Sinenſes* venientia, *Japonenſibus* autem *Cha* vel *Teha*, & *Tartaris Tai* vel *Tizai* nuncupata, quorum Fruticem Pluckenetius in *Phytographiâ* vocavit *Evonymo affinem Arborem orientalem nuciferam flore roſeo*, Jacobus Breynius autem *Exotic. Centur.* 1. *cap.*52. *Thé Sinenſium, ſive Tsiam Japonenſium*; ac uterque Bauhinus *Chaa Herbam Japoniæ* nuncupârunt. Equidem plures jam exiſtunt Medico-Botanici, qui Fruticis hujus deſcriptionem nobis plus minus exactam dederunt, è quibus hinc colligere haud difficulter potuimus, illam multis denſisque *Ramis* eſſe inſtru-

ſtructam, Corticem albicantem habentibus; *Folia* portare obſcurè viridia plus minus exigua, oblonga, acuminata, in ambitu nonnihil ſerrata, ſaporis cum leviuſculâ quadam amaritudine exiccantis, vel ſubadſtringentis; *Flores* inſuper ferre uberrimos, quinque petalis albicantibus vel pallidis conſtantes, multa in medio ſtamina luteola habentes; quibus ſuccedant *Fructus* ſive *Baccæ*, recentes quidem virides, ſiccatæ autem, cortice magis rugoſo, ex ſpadiceo fuſco veſtitæ, atque *Semen* continentes ſive *Nuculam* tenui putamine indutam, ac *Nucleo* ſubalbido, valdè rugoſo, ſaporis primùm dulcis, poſtmodum amari ac nauſeabundi, tandem verò calidi valideque exiccantis, conſtantem.

III. Juxta Obſervationes autem *Wilhelmi ten Ryne*, Magni Imperatoris Japoniæ Medici, Semina Fruticis hujus menſe Februario à Japonibus telluri bonæ, dulci, non ſalſæ, neque limoſæ, neque arenoſæ nimis, ſed temperatæ confertim mandantur, unde Frutices propullulant, è quibus tertio demum germinationis anno, Aprili, Majove menſibus Folia decerpunt quacunque diei horâ, domumque circa veſperam deportant, ubi ea fuſæ è ferro Patellæ Sinicæ planè nitidæ atque candenti injiciunt, manibus aſſiduè vertunt, usque dum flaccescant, mundæ tunc ſtoreæ, vel papyro imponunt, ac flabello perflant, ut frigeſcant: poſtea in planis ex Arundine Indica factis corbibus conterunt, donec compactè criſpentur; hinc verò iterum in purâ, & modicè candefactâ patellâ, uti prius, manibus continuè verſant, usq; dum mediocriter induruerint; dein patellâ eximunt, flabello frigefaciunt, atque in tertia quartâve patellis per gradus minus calefactis revolvunt, ut majorem ſiccitatem ac duritiem adipiſcantur; tandem ollis intrinſecè vitreatis, probè incluſa ſervant, ac in Urbes, Pagosve venalia deportant. Hâc autem ſcrupuloſâ deſiccatione an non melior ſit, quæ in umbrâ inter papyrum ſub æſtivi aëris calore producitur, haud ſine ratione dubitamus.

Quemadmodum Thée Indorum plantetur, ac præparetur.

A Nobilioribus.

IV. Ruſtici hinc atque tenuioris conditionis Homines, in Indiis Orientalibus Folia iſta promiscuè in æneo cacabo aquâ mundâ repleto ſuper lenem ignem blandiſſimè decoquunt, atque ſic totâ die pro communi potu in foco ſuſpen-

Thée uſus.

 ſum

ſum tenent, donec iteratis tincturis inde extractis, folia viribus planè exuta rejiciantur, novaque denuo ingerantur. Primates autem & locupletiores Incolæ nullum in re domeſticâ opus majore cum ſedulitate, faſtu, nitore ac artificio curant, quàm *Theé* præparationem in Japoniâ; folia nimirum in pollinem ſive pulverem tenuiſſimum molendo redigunt, pulveremq; hunc cum ſuperfusâ aquâ fervidâ ſorbillant. Sinenſes autem noſtro more fervefactam in cacabo Aquam fontanam, ſiccis atque integris Foliis *Theé*, ſingulari Ollæ figulinæ prius injectis, ſuperfundunt, tincturam inde extrahunt, eamque limpidâ aquâ ad gratam amaritudinem temperatam, ac ſi lubet tantillo *Sacchari* edulcoratam, ſorbillant.

Exploratio bonitatis Theé.

V. Si bonitatem *Foliorum Theé* ſcire deſideres, eam quærendam unicè habebis ſecundùm Obſervationes *Ten Ryne*, in gratâ quadam fragrantiâ, quæ proximè ad Fœni recentis odorem nonnihil aromaticum accedat, ut & colore viridi, atque ſapore ſubamarè dulci, ubi parum maſticata frictaque vividum ex ſeſe virorem emittere debent.

Virtutes & Operationes TheaIndorum in Oeconomiam corporis humani.

VI. Vis tandem horum exoticæ Fruticis uſitatiſſimæ Foliorum, ex obſervatione Pauli Hermanni in *Cynoſurâ Materiæ Medicæ*, ab *Excellentiſſimo Argentoratenſis Univerſitatis Profeſſore Medico*, Johanne Sigiſmundo Henningero in lucem editâ, conſiſtit in ſale volatili blando, potius quàm fixo, quod acida quævis diſſolvit, ac per Urinam educit, unde in Cruditatibus Mali hypochondriaci, Podagrâ & Nephritide mirè conducit, ſpiritus valdè auget, & confortat, eosque in continuâ agitatione conſervat: proin etiam Folia cephalica audiunt, atque in confortanda Memoriâ, arcendo Somno nimio, ac inducendis Vigiliis elegans remedium ſunt, à *Chinenſibus* in Comate, tam vigili quàm ſomnolento, promiſcuè commendatum; qui ipſi porrò Foliis iſtis facultatem attribuerunt Sanguinis impuritates quascunque, præcipuè ſalſas, acidas, ſcorbuticas corrigendi, horrenda inſomnia pellendi, vapores à cerebro malignos arcendi, Vertiginem profligandi, Capitis dolores quoscunque, præſertim etiam à crapulâ oriundos mitigandi, diureſin egregiè promovendi, Hemicraniam diſſipandi, ſabulum & mucum Renum ac Veſicæ abſtergendi; hinc incipientem

Hydro-

Hydropem, Anaſarcam, Cachexiam ſanandi, Capitis Rheumata exiccandi, Ingenium acuendi, acrimoniam humorum corrigendi, obſtructiones Cerebri ac Viſcerum reſerandi, Viſionis ſenſum inſtaurandi, aduſtos ac efferveſcentes humores temperandi, Lienem induratum emolliendi, corpora vegetiora agilioraque torpore excuſſo reddendi, Cor exhilarandi, Timorem propulſandi, Inteſtinorum Tormina ac Flatus diſcutiendi, vires Artuum debilitatas, tonumque membranarum ac tendinum roborandi, à Nephritide tandem, Renum & Veſicæ Calculis, ipſâque Arthritide Homines præſervandi; quamobrem in Japoniâ rariſſimè, aut nunquam reperiuntur, qui talibus Affectibus laborant. Has autem virtutes Folia illa felicius in Orientalibus quàm in Europæis noſtris Regionibus, exequuntur, quoniam, illi Populi quotidie hunc potum Thée ingurgitant, atque præterea temperatiore Victûs ratione utuntur, quàm Europæi.

Nocumenta quibusdam à potu Thée illata.

VII. Hinc non æquè omnibus in Europâ Hominibus Thée potum, præprimis largiorem, conducere deprehendimus; quibusdam enim Vertiginem, aliis Tremorem Artuum, pluribus in Fœminino ſexu hyſtericas Paſſiones, aliquibus frigora internarum partium, in aliis alia ſymptomata morboſa excitâſſe, infallibiles quorundam Medicorum hiſtoriæ tradunt. Equidem veritati conſentaneum arbitror, non tam uſûi Infuſi Foliorum Thée rectè accommodati, quàm verò ejusdem abuſui quoad quantitatem & qualitatem, tales Affectus morboſos eſſe adſcribendos. Ita enim ex relatione Viri fide digniſſimi habeo, ipſum in Illuſtri quadam Helvetiorum Civitate ad Virginem, 25. annos natam, vocatum eſſe, quæ mortuæ inſtar, tota pallida, imbecillis ac enervis jacuerat, ſine *Febri* ullâ, aut alio conſpicuo certo morbo, ſi *Anonexiam* excipias; dum autem in occaſionem extraordinariarum debilitatum inquireret diligentius atque exactius, compertum tandem eſt, paucos ante dies Virginem hanc cum duabus aliis Virginibus, ſimiliter malè habentibus, uno eodemque mane ſeptem *Infuſi Foliorum Thée* menſuras, tribus *Sacchari* metis (mit 3. Zucker-Stöcken) ſex ad minimum libras pendentibus, edulcoratas exhauſiſſe. Novimus alios, quibus Infuſi ejusdem largior potus Chylificationem quoque turbaverat.

Tres Virgines 7. menſuras potûs Thée cum 6. libris Sacchari capiunt.

 VIII.

Helvetii meritò de analogo quodam ſalutari ſubſidio cogitârunt.

VIII. Cùm autem nihilominus iſta *Folia Theé*, ſi genuina fuerint, neque vetuſtate exoleta, inſignem effectum tam præſervando, quàm ſanando præſtitiſſe hactenus deprehenſum ſit, atque interea ſæpius eadem vel inveterata, vel jam infuſa, iterumque ſiccata, ac viribus eapropter orbata, vel aliarum quoque Fruticum foliis adulterata ad noſtras Regiones deferri notatum ſit, haud immeritò ab Incolis Helveticarum Alpium, ſaluberrimis Herbis ac Fruticibus quotannis obſitarum ac ſuperbientium, à longo jam tempore cogitatum fuit de ſubſtituendis, in *Foliorum exoticorum Theé* locum, Stirpibus aliquibus alpinis ſummè ſalubribus, neque adeo ingratis, aut injucundis. Atq; hinc modò hujus modò illius Plantæ Folia, inſtar *Foliorum Theé*, ſufficienti Aquæ fervidæ infuſa & uſurpata ſimilem propemodum effectum habere deprehenſa ſunt. In ſcenam autem heic producta maximè fuerunt *traumatica*, atque *cephalico-ſtomachica Folia*, & quidem nunc *Betonicæ*, nunc *Veronicæ* (unde emerſit *Tractatus* ille *Joh. Franci*, de *Veronicâ Theézante*) nunc *Saniculæ*, *Alchymillæ*, *Pyrolæ*, *Chamædryos*, *Salviæ*, *Meliſſæ*, *Virgæ aureæ*, *Urticæ urentis*, *Trifolii fibrini*, *Hederæ terreſtris*, *Vincæ pervincæ*, *Anſerinæ*, &c. *Flores* item 4. *cordiales*, *Betonicæ*, *Salviæ*, *Tuſſilaginis*, *Tunicæ*, *Primulæ veris*, *Tiliæ*, *Pœon.* *Aquileg.* *Croci*, plurimaque alia, quæ ſive ſolitaria, ſivè invicem mixta ferventi Aquæ immitti conſueverunt, atque hinc in uſum plus minus frequentem trahi, juxta illud recentis *Poëtæ:*

Nam ſimul ac calidis noſtra eſt Thia indita Lymphis
Continuò his viridem inducit permiſta colorem,
Illaque tam tenuis gliſcit Tinctura liquori,
Nulla hunc vel minimâ ut ſucci caligine turbet.

Admonitio circa ſpecies Thée Helvetici,

IX. Ubi tamen monendum ſtatim, non omnia talia *Vegetabilia* in *infuſo* jucundum adeo ſaporem, quemadmodum genuina *Theé folia* exhibere, hincque citò quoddam faſtidium Hominibus parere, ſi absque *Sacchari* admixtione bibere velint, noxas verò producere in corpore varias, ubi *Saccharo* quis nimio ſemper edulcorare voluerit, cùm *Saccharum* ſenſim *Obſtructiones* atque *Infarctus* in *Glandulis Inteſtinorum* gignere ſoleat. Ut proin meritò ſelectum quendam faciendum eſſe exiſtimârint Helvetiorum Medici, atque factis hunc in finem plurimis experimentis

mentis, tandem ſequentes *miſcelas Vegetabilium Foliorum Theé* loco magnâ cum ſalubritate ab Hominibus uſurpatas eſſe deprehenderint. Tametſi verò hæ Plantæ inſtar remediorum univerſalium in pluribus morbis feliciter operentur, æquè tamen effectû ſuo nonnunquam carent, ſi vel quantitate nimiâ, vel ſine adcurato Diatæ regimine, vel cum magnâ quoque *Sacchari* copiâ uſurpes, adeoque extra moderationis limites excurrere quotidie velis. Modum enim qui tenere ſcivit, is demum apprimè utilem hunc potum animadvertet, ſive in curandis, ſive in præcavendis morbis occupatus fuerit.

X. Qui proin univerſales quasdam *Theé Helvetici* formulas deſiderat, ſive *Species Herbarum*, ad depurationem Maſſæ ſanguineæ, ſecretionum omnium promotionem, acrimoniæ humorum acido - vel auſtero-ſalinæ edulcorationem, viſciditatum omnium attenuationem, ac reſolutionem, ſicque Morborum variorum præſervationem facientium, is pro lubitu unam alteramve ſequentium Miſcelarum ſeligere, atque diligenter in uſum trahere poterit: *Apparatus ſpecierum pro Theé Helvetico.*

℞. *Folior. Alchymill.*
Beton.
Pyrol.
Sanicul. aa. mij.
Florum Tunic.
Borrag. aa. mj.
Inciſa parum dent. ad ſcatulam.

Vel ℞. *Folior. Alchymill.*
Sanicul.
Beton.
Vincæ pervincæ aa. miij.
Meliſſ.
Numular.
Anſerin.
Scabioſ. aa. mij.
Flor. Beton.
Roſar. rubr. aa. mj.
Inciſa dentur ad ſcatulam.

Vel

Vel ℞. *Fol. Agrimon.*
Veronic. aa. miij.
Heder. terreſt.
Rutæ murar. aa. miß.
Scolopendr.
Sanicul. aa. mj.
Flor. Bellid. min.
Tuſſilag.
Tunicæ aa. mß.
Inciſ. tenuiter d. ad ſcatulam.

Vel ℞. *Folior. Hepatic. nobil.*
Alchymill.
Virgæ aur. aa. miij.
Succiſ.
Ulmar.
Urtic. urent. aa. mij.
Flor. Bellid. min.
Beton.
Borrag.
Primul. Ver. aa. mj.
Roſar. rubr. mß.
Rad. Caryophyllat. ℥iiß.
Calam. arom. ℥iß.
Sem. Anis.
Fœnicul. aa. ℥ß.
Inciſa tenuiter miſce, d. ad ſcat.

Vel ℞. *Folior. Cynosbat.*
Hepatic. nobil.
Bellid. min. aa. miij.
Origani mij.
Inciſa m. dentur ad ſcat.

Olaus Borrichius, *Medicinæ Profeſſor in Univerſitate Haffnienſi celeberrimus*, ſequentem *Thée* loco Herbarum miſcelam ſuis Hypochondriacis diligenter uſurpandam non ſine fructu commendavit: ℞.

Vel ℞. *Rad. Tormentill.*
Herb. Virg. aur.
Numular.
Heder. terr.
Sem. Lini.
Hyperic.
Papaver. errat. aa. ℥iij.
Inciſ. & cont. dentur ad chart. S. Theé antihypochondriacum.

Vel ℞. *Folior. Agrimon.*
Gram. Parnaſs.
Pinguicul. Geſner.
Tuſſilag.
Pimpinell. ſanguiſorb.
Urtic. urent.
Millefol.
Piloſell.
Beton.
Sanicul. aa. mj.
Chamædr.
Artemis.
Flor. Calendul.
Tunic.
Cheiri.
Beton. aa. mß.
Inciſa tenuiter d. ad ſcatulam.

Atque hæ ſunt miſcelæ Plantarum, quæ inſtar *Foliorum Thée* cum Aquâ fontanâ fervente accomodari, hinc *Sacchari* tantillo edulcorari, ac ita calidè ſorbillari poſſunt, potumque non adeo injucundum, ac cœterâ ad ſanitatem conſervandam multum efficacem reddunt. Si quis autem tantam ingredientium farraginem horreat, is pro lubitu ſuo quædam tantùm ex illis ſeligere, atque pro *Theé Helvetico* uſurpare poterit. Ita enim modò *Betonicam* ſolam, vel cum *Veronicâ* & *Saniculâ*; modò *Alchymil-* ***Formulæ conciſiores.***

lam cum *Pyrolâ, Meliſſâ*, & *Hepaticâ nobili*; modò *Virgam auream* cum *Millefolio, Agrimoniâ, Vincâ pervincâ*; modò *Scabioſam, Anſerinam, Chamœdrym*, & *Flores* aliquos ſupra dictos invicem miſcere ſolent. Mart. Rulandus quid ejusmodi ſimplicium Decoctis præſtiterit, docent ejus Curationes, & quomodo iis periculoſos morbos, Pleuritidem aliosque abegerit, v.gr. *Flor. Cent.min. mij. & Rad. Aſari* ℥iß. *in Menſ. Aqu. ad dimid. coctis*, inde patet.

Ingratiora vegetabilia rariùs in Theé helvet. aſſumuntur

XI. Minùs autem gratam potionem Theé Helvetici noſtri reddunt alia adhuc Vegetabilia amara permiſta, v. gr. *Folia Trifolii fibrini, Chamædryos, Hyſſopi, Marrubii albi, Majoran. Abſynth. Centaur. min.* aliaque præſtantia ſatis Remedia, ſed quæ propter ſaporem amarum, ac ſubinde nauſeabundum melius ad *Vina medicata*, aut alias formulas aſſumuntur, quàm verò ad *Infuſa* loco *Theé* conſueti ſorbillanda.

Formula Theé helvetici exaltati.

XII. Novimus tamen, qui ad virtutem iſtius *Theé Helvetici* magis exaltandam alia adhuc penetrantia magis permiſcent, imò *Folia* ſimul *Theé* Indorum adjiciunt, quemadmodum ſequens Formula mecum communicata eſt non ingrati profectò ſaporis.

℞. *Rad. Tuſſilag.* ℥ij.
Irid. Florent. ℥iß.
Calam. arom. ℥ß.
Herb. Beton.
Sanicul.
Veron. aa. mij.
Fol. Thée Opt. ℥iiij.
Lign. Saſſafr. ℥iß.
Rad. Chin.
Cinam. opt. aa. ℥ß.
Croc. Oriental. ʒiß.
Incis. & contus. d. ad ſcatulam.

Vel ℞. *Rad. Caryophyllat.* ℥ij.
Ireos Florent. ℥j.
Chinæ. ʒvj.

Raſur.

Raſur. Lign. Saſſafr. ℥j.
Cinam. opt. ʒiij.
Fol. Thée opt. ℥iij.
Alchymill.
Beton.
Hepatic. nob. aa. ℥iiij.
Sanicul.
Veron. aa. ℥iiß.
Flor. Tunic.
Borrag. aa. ʒvj.
Inciſa tenuiter dent. ad ſcatulam.

XIII. Utimur autem hoc *Theé Helvetico* quotidie, ſi volumus, illudq; planè eodem modo paramus, quo veri *Theé folia* aliàs ſolent. Nimirum quantitas ſufficiens *ſpecierum* immittitur urceolo fictili, ei dein Aqua fontana optima in lebete, vel cantharo cupreo ſive aurichalceo, melius ſtanneo aut figulino, ſuper ignem fervefacta affunditur, atq; ita vaſe clauſo tantiſper relinquitur, donec tinctura quædam ex Herbis ſit extracta; tum verò liquor hic adhuc penè fervens in patellas ſive caliculos porcellanicos fictiles effunditur, ſicq; cum vel ſine *Saccharo* potatur; exhauriri autem debent nonniſi duo vel tres caliculi, ne quantitate nimiâ potûs obrutus Stomachus noxam quandam adipiſcatur, vix poſtea amplius extirpabilem. Dum autem abſorbetur *Infuſum*, nova iterum *Aqua fervida* iisdem ſpeciebus affunditur, atque poſt extractam ſimilem tincturam abſorbetur. Equidem hoc modo paratum *Infuſum*, ſive *genuini* ſive *Helvetici Theé, Saccharo* plus minus copioſo edulcoratum, calidè admodum ſorberi ſolet; quem morem, utut ſolennem, ac paſſim receptum minus tamen probamus, cùm ſi quotidie bibatur & copioſior fortè ſimul hauriatur *Sacchari* quantitas, hæc minimè ſalubris eſſe queat, ſed *ſcorbuticam* vel *viſcido-acido-acrem Intemperiem ſanguinis* poſt ſe trahat, tandemq; variis Affectibus anſam præbeat. Melius certè atque ſalubrius longè eſt, ſi *Infuſum* iſtud absque *Saccharo* bibatur, atque Aquæ fervidæ affuſæ non adeo intenſam tincturam, neque adeo fortem ſaporem ex-

Vſus Theé helvetici.

Potus absque Saccharo magis quadrat.

 tra-

trahere permittatur; ſi nihil prorſus extrahat, non plus valebit, quàm Aqua fervida ſimplex; ſi verò nimium extrahat, tum noxam vel Stomacho, vel aliis internis Viſceribus afferet, conſtitutionem forſan præternaturalem quandam inducendo, aut *Liquorem gaſtricum* ſupprimendo, vel enervando: medium hinc tenendum ſemper, atq; ut nauſeam omnem rejecto Saccharo præcaveamus, vel aliquid *Radicis Liquiritiæ* cum *ſpeciebus Theé* permiſcebimus, vel tantillum fruſtum *Sacchari cand. alb.* aut *rubr.* in ore tenebimus, cùm Infuſum ſorbetur; ſic enim omnem, ſi quis forſan adeſſet, ingratum ſaporem evitabimus aut fallemus.

Vires Theé Indorum & helvetiorum analoga.

XIV. De *genuino Theé* vulgò perhibetur, quòd omni tempore diei & anni hauriri queat, ſed quòd matutinis horis potum nihilominus felicius operetur, atque Torporem artuum diſſipet, Capitis dolorem mitiget, Cruditates Stomachi digerat, & Humorum circulationem, non ſecus ac ſecretiones omnes promoveat, Spiritus reſtauret, elaterem membranarum reſtituat, ſuperfluos ac impuros Humores per urinæ ac ſudoris vias depellat, Appetitum augeat, vigilem agilemque Hominem reddat, ſitim extinguat, & plures alios in corpore noſtro effectus laudabiles edat. Eandem prorſus operationem *Théé* noſtri *Helvetici* Infuſum præſtat, viribus ingredientium moderatè ſaturatum, quemadmodum experientia iſtud quotidiana clarè docet; ita tamen, ut ſicuti *genuinum* aliquando *Theé* his aut illis Hominibus adverſum occurrit, ſimiliter etiam *Helveticum Theé* non à quolibet promiſcuè Stomacho ferri commodè queat.

XV. Equidem heîc noſtrarum partium foret, Species *Theé inquilini* omnes ſigillatim exponere atque deſcribere, verùm cùm inſtituti noſtri ratio non ſit, prolixum quendam *Tractatum Botanicum* conſcribere, ſufficere credidimus, effectus duntaxat ejusmodi Herbarum, *Theé Helveticum* componentium, ſalutares, atque *genuino Theé* maximè reſpondentes, explanare, eademque ſimul operâ demonſtrare, ſine ullâ neceſſitate Homines exotica ejusmodi Medicamina, è diſſitis ad nos oris delata, tantopere æſtimare, cùm in noſtris regionibus ſi non meliora, æqualia certè viribus habeamus, quibus eodem

cum

cum fructu uti queamus. Quod animo volvens *Laudatiſſimus* olim *Princeps* atque *Elector Palatinus Sereniſſimus*, à ſuis Medicis ſeriò poſtulavit, ne ſibi interdum ægrotanti quidpiam ordinarent, quod intra ſuas regiones atque dominia non creſcat & proveniat. Illud tamen heîc non prætereundum, in noſtris quoque Plantis, ſi juſto quælibet tempore fuerint collectæ, atque debito modo ſiccatæ, tales particulas reperiri, quales aliàs in *Theé genuini* foliis deprehenduntur ac ſtatuuntur, nimirum *ſalino-volatiles blandas*, *alcalinas*, parumque *ſulphureo-oleoſas*, quæ minus copioſè in ſubtiliſſimis eorum tubulis abſconditæ jacent, atque affuſæ Aquæ ferventis ope reſolvuntur, & extrahuntur, tincturamque exhibent fortiorem aut leniorem, prout Aqua calens diutius aut brevius affuſa manſerit. An autem præciſè quoad omnes circumſtantias ſimiles in his illisve *Plantis Helveticis* hæreant particulæ, quales in *Sinenſibus* illis *foliis Theé* exiſtunt, definire non licet; dubitandi verò anſam præbet communis obſervatio, quâ vix unquam duas reperire Herbas datur, particularum inſenſibilium figurâ, magnitudine, numero, ſitu, & craſi exactiſſimè inter ſe convenientes, quamvis aliàs ſimilem in corporibus humanis effectum præſtent; ut adeo nihil impediat, quò minùs has illasve *Plantas Helveticas, Foliis Theé veri* ſubſtituamus, tanquam ſimili virtute gaudentes, licèt non per omnia momenta exactè ſimilibus moleculis conſtent; id quod præter rationem deſideravit *Stephanus* ille *Blancardus*, in Hollandiæ Metropoli Praxin Medicam exercens, quando nullam prorſus aliam Plantam *Theé foliis* æquiparandam eſſe voluit, ex eo quòd particulas planè ſimiles in ſuâ texturâ non habeat. Equidem novimus, *Clariſſ.* Joh. Francum *Theé Foliis* noſtratem *Veronicam*, in *Tract.* de *Veronica Theezante*; alios verò *Betonicam*, *Pyrolam*, *Saniculam*, &c. ſubſtituiſſe, *Celeberrimum quoq; Acad. Baſil. Lumen, Dn. D.* Em. König, *Med. Theor. Prof. meritiſſ.* in *Regno Veget. Quadripartito, p. m.* 1053. ſæpius inſigni cum fructu *Folia Cynosbati*, ſive *Roſæ ſylveſtris* (ceu cui flores Theé magnitudine, figurâ & colore ſimillimi ſunt, ſec. *Bontium Hiſt. Natural. & Med. Indor. L. VI. p.* 88.) foliis *Origani onitis* ſeu *Majoranæ majoris Angl.* vel *Hyſſopi genuinæ Græcorum* mixta pro *ſuccedaneo Theé* uſurpâſſe: prout & ex Anglis *Nobil. D.*

 Bowles,

Bowles, referente *Celeb.* Joh. Rajo *in Synopſ. Meth. Stirp. Britannic.* p. 127. Pſeudotheam è *fol. Beton. Scorodoniæ* & *Chamæpitheos* in Dolore Capitis & Artuum mirificè proficuam laudat. Neq; tantis Viris contradicendi anſam habemus, cùm experientiâ quotidianâ ſufficienter probaverint, quicquid hâc in re publico communicare dignati ſunt.

Morborum enumeratio in quibus Theé conveniat.

XVI. Ut autem tanto evidentius pateat, *Helvetici Theé* vires *genuini* virtutibus nihil cedere, imò forſan adhuc diverſis in caſibus illas ſuperare, operæ pretium erit, ſigillatim Morbos, in quibus *Theiſtæ*, ſive *Theé* illius *Orientalis* magni admiratores, *Infuſum* horum Foliorum adeo ſalubriter operari contendunt, omnes percurrere, hincque ſimul demonſtrare, *Helveticum Theé*, ſive *Plantas* in *Helvetiâ* viciniisque *Montibus* creſcentes non paucas, easdem facultates, ſi non meliores quandoque in ſimilibus morbis poſſidere. Primùm igitur commendare ſolent potum Theé frequentem ad extinguendam *Sitim*, à viſciditate Seri ſanguinis, atque inde producto Salivæ defectu oriundam, quatenus iſte calidus Theé hauſtus, crebrò repetitus, viſciditatem ac lentorem illum ſeri reſolvere, & corrigere, ſicque reſeratis glandulis ſalivalibus, hujus liquoris proventum ſenſim priſtinum excitare valeat. Sed eundem planè effectum ab *Infuſo* foliorum *Agrimoniæ*, *Anſerinæ*, *Fragariæ*, *Numulariæ*, *Veronicæ*, *Hepaticæ nobilis* &c. obtinere ſolemus, modò *Sacchari* quantitas nimia non miſcebitur, ipſumque hoc *Infuſum* crebrò bibatur.

Sitis.

Porro Theé helveticum ſuccurrit Faucium affectibus.

XVII. Dein etiam laudant *Theé* potum in ipsâ *Faucium Inflammatione*, *Ardore*, *Siccitate* ac *Duritie Linguæ*, quatenus non ſolùm emollit, attenuat, incidit ac reſolvit, ſed inſimul abſtergit cruſtam Linguæ ſupernaſcentem, atque ita ſanguinis circulationem naturalem reſtituit. At verò eundem, ſi non præſtantiorem effectum in tali morbo producit Infuſum foliorum *Brunellæ*, *Rubi ſylveſtris*, *Numulariæ*, *Fragariæ*, *Scabioſæ*, *Plantaginis*, aut ſimilium, cùm *Floribus Borraginis*, *Bugloſſæ*, *Violarum*, mixtorum.

Gingivarum exulceratione.

XVIII. In *Scorbuticâ* partium *Oris corroſione*, aut *exulceratione* nihil potius, nihil ſalubrius eſſe volunt ipſo potu *Theé*, ſine *Sacchari* admixtione hauſto; utpote qui blandâ ſuâ vi adſtrin-

ſtringente, ac detergente Gingivas mundificet, acrimoniam Salivæ corroſivam mitiget, ac planè invertat, ſicque tandem *Exulcerationes Oris*, *Aphthas*, & *Gingivas cruentantes* ſanet, *vacillanteſque Dentes* firmet. Jam autem omnem hunc effectum non ſperare tantùm aut expectare, ſed videre prorſus atque experiri conſuevimus ex uſu *Infuſi* foliorum *Ulmariæ*, *Plantaginis*, *Brunellæ*, *Rutæ murar. Trifol. fibrin. Betonic. Agrimoniæ*, *Rubi ſylveſt. Urtic. urentis*, *Alchymill. Sanicul. Millefol. Pyrol. Vinc pervinc.* & ſimilium, decenter per plures dies quotidie bis hauſti.

XIX. Cruditates dein viſcido-acidas Stomachi ab uſu *Theé* diſſolvi, fibras hujus partis roborari, liquorem gaſtricum inertem aut ſupreſſum reſuſcitari, appetitum hinc dejectum revocari, atque chylificationem inſuper promoveri dicunt, idque non niſi per alcalinam blandè incidentem, attenuantem, ac volatiliſantem iſtius Herbæ virtutem. At verò ſimiles planè effectus edunt Helveticæ Plantæ modò commendatæ, ſi quis Infuſi earum non nimis fortis caliculos aliquot bis quotidie exhaurire voluerit. *Cruditatibus ſtomachi.*

XX. Ebrii plus minus frequenter in compotationibus facti, à crapulâ liberantur, ſicubi *Infuſum Foliorum Theé* calidè hauſerint, quatenus hic potus calidus per urinam atque diaphoreſin egregiè pellit ſulphureo-ſeroſas Vini ingurgitati particulas, ſimulque motum ſanguinis circulatorium à Vino inebriante, atque nimis calefaciente tantiſper impeditum aut imminutum, ſuæ integritati reſtituit. Sed anne ex Indiis arceſſcenda fuerunt *Folia Fruticis* cujusdam, quorum calente Infuſo ſobrii ſtatim reddi deberent Vino obruti? Quòd ſi enim *Aqua calefacta* affatim hauſta eundem effectum non producit ſufficienter, præſtabit tamen illum ferveſacta, & Herbis *Veronicæ*, *Betonicæ*, *Urticæ*, *Anſerinæ*, ſimilibusque aliis affuſa. Ut taceam nunc Ebrioſorum quorundam morem obſcœnum, qui crapulas ſuas athletico hauſtu propriæ modò emiſſæ Urinæ adhuc calentis diſſipare conſueverunt. *Ebrietati.*

XXI. Porrò *Thée Helvetici* non minus, quàm *genuini Infuſum* calens ſæpiſſimè hauſtum, *Cruditates acres* Stomachi, vomitum perpetuum excitantes, potenter eluit, ipſiusque adeo *Vomitui.*

vomi-

vomitionis moleſtiam valdè minuit, dum materia peccans hoc modo diluta & attenuata facilius longè per vomitum ejicitur.

Bulimiæ. XXII. Diximus ſuprà, *Thée* ſive *noſtrum*, ſive *Orientale*, poſſe *languentem ciborum Appetitum* reſuſcitare, quòd ſi autem hic nimius ſit redditus, atque in *Bulimiam* ſive *Appetentiam caninam* mutatus, tum idem *potus Thée* acrimoniam nimiam gaſtrici liquoris temperat maximè ac diluit, ſicq; impedit, quo minus adeo potenter ſtimulare, & ad appetendum fibras Stomachi titillare queat; præprimis ſi ſubinde quædam *Tincturæ Mart. aperit.* guttulæ permiſceantur, atque interea Æger ab acidorum blandorum, ſive eſurinorum uſu abſtineat.

Inertiæ Liquoris gaſtrici. XXIII. Quorum itaque *Menſtruum ſtomachicum* ſive *Liquor* aut, ſi mavis, *Fermentum Ventriculi* redditum eſt nonnihil craſſum, atque viſcoſum, ita ut ex alimentis aſſumptis crudum Chylum, flatus admodum torquentes excitantem, producat, Potus *Thée* utriusque, & *Helvetici* & *Orientalis* cum ſemine *Aniſi* aut *Fœniculi* accommodatus, ante vel poſt paſtum egregiè confert ad *Flatuum* omnium diſcuſſionem, melioremq; *Chylificationem.* Ubi tamen pro diverſitate perſonarum ac ſtomachici menſtrui, diverſam, ſecundùm mechaniſmi certas in naturâ conſtitutas leges, operationem excitat, atque in nonnullis non ſolùm pituitam copioſam, ſed etiam quandoque bilem eructare facit, ſi videlicet in Ventriculo prius hæſerit.

Conſtipationi. XXIV. Quemadmodum autem *Infuſi* cujuscunque boni *Thée potus* in Hominibus ſanis, particularum ſuarum texturâ ſingulari, non ſolùm Chyloſin Ventriculi perfectam inducit, ſed inſuper Chylum in Inteſtinorum tenuium tractu ita diluit, ut ſub globuloſâ molecularum ſuarum figurâ atque dulcedine in & per vaſa Meſenterii lactea facilius & copioſius ad ſanguinem transmitti, inque circulante Sanguine ſimilem globuloſo-flexilem texturam, ad penetrandum per anguſtiſſimos canaliculos aptiſſimam conſervare queat; ita quoq; idem potus in variis Inteſtinorum Morbis opem affert egregiam, modò alia ſimul convenientia pauca Remedia in uſum trahantur. Qui enim *Alvi ſegnitie* vel *conſtipatione* laborant, ab excrementorum craſſitie, urgentibus in motu periſtaltico fibris inteſtinalibus validius reſiſtente, vel ab humorum excrementa diluentium,

luentium, aut in liquidiore ſtatu retinentium, penuriâ originem ducente, in illis *Infuſi foliorum Théé, genuini* aut *Helvetici, potus* diluendo, emolliendo, attenuando, egrégiè conducere notatur, præprimis ſi pro tribus vel quatuor caliculis ejus conficiendis *Foliorum Senæ optimorum* dimidiam, aut ad ſummum integram drachmam, more *Viri Excell.* Dn. D. Theodori Zuingeri, *Practici in Univerſitate hac Inclyt. Profeſſ. atque Reipubl. Archiatr. meritiſſ. Patroni noſtri colend.* adjicere voluerimus; à quibus citra ulla tormina ventris alvus blandè ſubducitur, neque adverſus ſapor liquori conciliatur; dum interea gratus illiusdem calor talia excrementa magis reſolvit, atque à parietibus Inteſtinorum haud difficulter, ac ſine moleſtiâ abſcedere facit. Iſti tamen *Infuſo laxativo* etiam *Semen Fœniculi*, vel *Aniſi*, præcipuè *ſtellati*, aut tantillum *Croci orient. veri*, vel grana aliquot *Salis volatil. C. C. aut Eboris* ab omni empyreumate liberati, ad flatus præcavendos diſcutiendosve idem Vir non rarò permiſcere ſolet. Remedium certè egregium tum pro Infantibus aut Pueris, tum pro Adultis, qui purgantia omnia faſtidiunt, hoc enim modo quàm elegantiſſimè falli poſſunt, ſicubi Evacuatione tali indiguerint. *Folia Théé cum Fol. Sennæ miſcenda.*

XXV. Quoties non occurrunt inſuper à Medicis ſubinde tractandi Ægroti *Fluxu ventris*, ſive ſimplici aquoſo aut pituitoſo-bilario, ſive cruento & dyſenterico laborantes, in quibus copia particularum ſalino-acrium, irregulari ſuâ figurâ partim globuloſam ſanguinis ac lymphæ texturam turbantium, partim fibras inteſtinales plus minus graviter ſtimulantium, fuit collecta & accumulata? In his ſanè etiam Potum Theé largiorem Theiſtæ commendant, tanquam diluentem, abſtergentem, edulcorantem, per urinæ aut ſudoris vias pellentem, & balſamicum conſolidantem; atque has ipſas vires potiori jure, neutiquam adverſante experientiâ, Plantis noſtris, *Helveticum Theé* componentibus, præprimis autem *foliis Urticæ, Saniculæ, Virgæ aureæ, Piloſellæ, Hederæ terreſtris, Vincæ pervincæ, Flor. Roſar. rubr. Tunic.* &c. adſcribimus, utpote quæ effectum ſalutarem in talibus caſibus utique monſtraverunt, modò frequentioribus hauſtibus eorundem calens Infuſum, cum *Lacte* ſimul *Uſus Théé in Diarrhœâ.*

& *Aquâ* paratum aliquis ingurgitare, & ſingulis noctibus etiam doſin *Electuarii diaſcordii Frac.* vel *Mithridat. Dam.* vel *Theriac. Androm.* ad demulcendas nimiopere irritatas fibras deglutire dignetur.

In Colica. XXVI. In *Colicâ flatulentâ, humorosâ, ſpaſmodicâ* præferunt ſuum *Theé potum* largiorem omnibus *Clyſmatibus, Purgantibusq;*, aliàs uſitatis; nos verò *Clysmata* talia eluentia, emollientia, demulcentia maximi facimus, atque ſimul *Helvetici Theé* uſum commendamus, *Eſſentiæ* cujusdam *anodynæ* doſibus ſubinde jungendum, quemadmodum *Guttæ* in hunc finem, *Anglicæ* dictæ, aliave *Salia volatilia oleoſa*, aut *Pulveres abſorbentes anodyni* meritò laudantur.

In obſtructione Meſenterii. XXVII. Non infrequens eſt *Glandularum* tam *inteſtinalium*, quàm *meſaraicarum obſtructio*, *infarctus*, *induratio*, indeque proveniens Abdominis *intumeſcentia, Atrophia*; in his quoque caſibus *Theé potum* maximopere extollunt, tanquam inſigne remedium alcalinum deobſtruens, aperiens: longè verò certius iisdem in Morbis effectum ſalutarem promittere licebit ex potu crebro *Theé* noſtri *Helvetici*, compoſiti videlicet è *Foliis Hepaticæ nobilis, Rutæ murariæ, Lingu.cervin. Saniculæ, Trichomanes, Betonic.* &c. præprimis ſi loco *Sacchari Radices Liquirit.* & *Polypodii* addiderimus, ſimulque ℈j. vel ʒß. *Pulveris*, ex anaticâ portione *Foliorum Piloſellæ, Polytrichi nigr. Eboris phil. calcin. Radicis Polypod.* atque *Ireos Flor.* concinnati, ſemel quotidie exhibebimus.

In Febribus. XXVIII. Nihil communius eſt *Febribus continuis*, & *intermittentibus*, quàm ut in illis ob ſanguinis præternaturalem craſſitiem, ac viſciditatem, hincque imminutam ſpirituum animalium ſecretionem, plura ſymptomata Homines torqueant, verb. gr. *Laſſitudo, Sitis, Cephalalgia, Æſtus corporis, Cordis Palpitatio, Inquietudo, Horripilationes*, pluraque alia. Nullum vero antifebrile potentius Theiſtæ heic offerunt, reliquis tantùm non omnibus anteponendum, quàm potum *Theé Orientalis*, cui tamen iterum ſuccedanei loco ſubſtituimus efficaciſſima *Infuſa* aut *Decocta Plantarum Helveticarum, Succiſæ, Scabioſæ, Agrimoniæ, Alchymillæ, Card. benedicti, Fragariæ, Numula-*

mulariæ, ac ſimilium, ſi identidem Pulveres antifebriles, *Antimonii diaph. Corn. Cerv. Ebor ppt.* &c. ſimul aſſumantur.

XXIX. In Morbis Thoracis omnibus, *Aſthmate*, *Raucedine*, *Tuſſi*, *Pththiſi*, *Peripneumoniâ*, *Pleuritide*, *Cordis Tremore*, ac *Palpitatione*, nihil potius, nihil ſálubrius eſſe dicunt crebris hauſtibus *Infuſi Fol. Theé*, ſive pituita craſſa ac viſcida ſit incidenda, & attenuanda, ſive acrimonia ſalſa humorum corrigenda, ſive infarctus, aut obſtructio reſeranda, ſive deniq; exulceratio extergenda & conſolidanda. Quis verò in his caſibus jam neſcit *Alpinas* Helvetiæ *Plantas traumaticas* eundem planè, ſi non meliorem effectum in Decocto vel Infuſo habuiſſe, v. gr. *Betonicam*, *Veronicam*, *Heder. terreſtr. Saniculam*, *Pyrolam* &c. dummodo quis *Crocum*, aut *Sal* quodam *oleoſum volatile* adjicere haud detrectaverit, & è contrario ab uſu *Syruporum*, *Electuariorum*, *Linctuum*, *Morſulorum*, *Rotularum* &c. abſtinuerit, à quibus aliàs circulantes humani corporis humores magis incraſſantur, obſtructiones pertinaciores redduntur, atque hinc Morbi vel augentur, vel certè diuturniores redduntur, ſi non graviores aliæ Ægritudines excitantur. *In affectibus Thoracis.*

XXX. Eadem porrò deobſtruendi, maſſam ſanguineam diluendi, acria edulcorandi, atque acidos viſcoſos ſuccos reſolvendi virtute, *Infuſum Helvetici* æquè ac *Orientalis Theé*, largiſſimè hauſtum, cùm *Croco* ac *Sale volatili Corn. Cerv. Viperar.* vel *Elixir. propr. Claud.* vel *Spirit. Cochlear. Eſſentiâ Trifolii fibr. Tinct. Antimonii l. Martis cœruleâ* egregiè confert in *Ictero flavo* ac *nigro*, adeoque *Scirrho Hepatis* & *Lienis*. *In Obſtructionibus Hepatis & Lienis.*

XXXI. Præcipuè autem in Renum ac Veſicæ Ægritudinibus, *Inflammatione*, *Muco viſcido acri*, *Arenâ*, ſive *Sabulo* & *Calculis* tam præcavendis, quàm ſi friabiles adhuc fuerint, diſſolvendis, mirandas *Thée Sinenſis frequens largusq; potus* virtutes exercere perhibetur, ſi pauca quædam alia diuretica unà quis aſſumere atque in uſum vocare voluerit; neque nos huic opinioni adverſamur hactenus, ne experientiæ quotidianæ refragari velle videamur : at verò ſtupendos etiam, uſus quarundam noſtrarum Plantarum, effectus in expurgandis ſenſim Renibus, Calculisque pellendis edere apud quamplurimos *In Renum affectibus.*

conſuevit, veluti hoc non ſemel in *Collegio practico* ſuprà laudati *Dn. D. Zuingeri* audire licuit, qui in tálibus caſibus efficaciſſima deprehendit *Folia Hed. terr. Virg. aur. Betonic.* cum *Summit. Urtic. urent.* atque *Radicis. Liquirit.* quotidie mane ac veſperi in Infuſo calente uſurpata, cum nullo vel pauciſſimo *Saccharo.* Qui ſaporem injucundum non formidant, illi cum fructu addere quoque poterunt *Chamædrym*, aut *Flores Chamomillæ*, à quibus certè majorem longè effectum experiri datum eſt, quàm ab ipſis *Theé Orientalis* foliis, præprimis ſi interdum urgentibus nimium doloribus doſis *Anodyni* cujusdam ſemel exhibita fuerit. Hoc etiam dicere audemus, Nephriticos frequenter admodum à ſabulo, minòribus calculis, vel muco etiam acido-ſalino acri Renum, aut Veſicæ excruciatos, quotidiano Infuſi dictarum Herbarum potu paulatim ita per Urinam purgari, ut poſtliminiò liberi ferè à paroxysmis nephriticis maneant, & nunquam amplius tali malo affligantur, ſicut etiam de Sinenſibus atque Japonenſibus Incoli hiſtoriæ perhibent, quòd dictis Calculis nunquam laborare ſoleant, propter ſolum *Theé potum* quotidianum.

In Arthoitide, Podagra, Scorbuto.

XXXII. Sed & in iisdem Americæ Orientalis Inſulis, ubi *Theé potus* eſt quotidianus, nullique exceſſus in Vini potu committuntur, rari vel nulli reperiuntur *Podagrici* & *Nephritici*, *Scorbutici* quoque pauci, *Theé liquore* ſanguineam Hominum maſſam continuè mundam, puram, atque dulcem conſervante. Simile quid de *noſtrarum Herbarum* potu effertur, à quo per longum ſat tempus continuato, obſervatis tamen ſimul Diætæ ſalubrioris regulis, Podagrici jam plures tantum accepere levamen, ut ab eo tempore & rariores & mitiores paroxysmos habuerint: cujus rei exempla, ſi brevitati nobis ſtudendum non eſſet, varia heic adducere poſſemus. Inprimis autem *Summittates Urticæ urent.* recens germinantes, primo vere collectæ ac inter chartam ſiccatæ, heîc pro euporiſto commendantur, additis ſi lubebit, *Gemmis* vel *Strobilis junioribus Pini*, *Foliis Hederæ terreſtr. Anſerinæ*, *Virgæ aureæ. Betonicæ*, aliisve, vel ad exemplum illius Theé artificialis *Celeb. Pechlini Obſerv. p. m. 262.* lacti incoquendi;

℞. *Herb.*

℞. *Herb. Trifol. Fibr.* miij.
Betonic.
Salv. Veronic.
Fl. Lavend. Roriſmar. aa. pij.
Theé Sinenſ. ℥j.
Lumbric. terr. mund. & ſiccat. ℥i
Raſur. Lign. Saſſafr.
Sem. Fœnic. aa. ℥ß.
Inciſ. & cont.d. ad Ch.Doſ. pugill. unus lacti incoquendus.

XXXIII. In *Inflammatione* verò, *Eryſipelate* aut *Oedematibus*, *Theé* tam *Orient.* quàm *Helvetici* uſus, non tantùm *internus*, hucusque tam vehementer laudatus, ſed etiam *externus* in formâ *Epithematis* calentis frequentiſſimè applicandi quadrat, multiplici experientia probatus. Quæſitum etiam ſubinde inter Medicos novimus, annon alio quoque modo externè *Folia Theè*, horumque ſuccedanea uſurpari poſſint? Tum verò ſæpius obſervatum eſt, Plantas has omnes poſt Infuſionem denuo ſiccatas, atque loco *Tabaci* fumigatas, non contemnendum effectum apud plures Ægrotantes edidiſſe, atque non ſolùm *Capitis*, ſed etiam *Dentium*, aliarumque partium *Dolores* mitigâſſe, imò perfectè etiam diſſipâſſe. Notabile in hanc rem exemplum eſt, quod à prælaudato *Zuingero* accepimus, *Mercatoris* cujusdam *Sangallenſis famigeratiſſimi*, quinquaginta circiter annos nati, qui ultra biennii ſpatium miro Nuchæ dolore, à ſpaſmo Muſculorum Cervicis oriundo, quotidie ſive interdiu ſive noctu ultra unius vel alterius horulæ ſpatium ita excruciatus fuit, ut loco moveri, caputq; flectere nullo modo valeret, usque dum ceſſare dolor inciperet: cumq; ſæpius in peregrinationibus vel in mediâ viâ eodem malo corriperetur, vel in campis, ſylvis, aut pratis tranquillus ſubſiſtere & quieſcere coactus fuit, donec crucians admodum dolor præterierit. In hac autem moleſtiſſimâ corporis infirmitudine quamplurima diverſiſſima remedia, ex conſilio plurium celeberrimorum ac peritiſſimorum Medicorum, in uſum diligenter ſatis traxit, ſed ſine ullo planè effectu, quin dolores nonnunquam ab iis acerbiores adhuc redditos ani-

Vſus Theé externus.

In formâ fumi.

Exemplum notabile Doloris ſpasmodici.

animadvertit: tandem verò in tranſitu per Urbem hanc Baſileam auxilium quoque imploravit *Zuingeri* Archiatri, qui auditâ Morbi, & Remediorum in uſum vocatorum relatione, nil niſi *Fumum Theé Helvetici* cum *Succino flavo*, *Nuce moſch. Semine Fœniculi*, ac *Foliis Solani* permiſti, quotidie ad aliquot fiſtulas ſugendum conſuluit; quod conſilium etſi Vir *Tabaci fumum* naturaliter horrens, adeoque ei nunquam adſuetus, primo intuitu ſpreviſſet, ac planè rejeciſſet, ſuaſu tamen Amicorum poſtea ſecutus, ex primæ fiſtulæ ſuctione inſignem mox horrorem, totum corpus pervagantem ſenſit, nullo tamen alio ſubſequente incommodo: cùm autem ſecundam fiſtulam eadem die ſugere inciperet, inſignem admodum tenſionem, atque ſubitaneum fragorem quendam non ſine dolore ac impetu à nuchâ per totum ſpinæ dorſi tractum, inferiora verſus deſcendentem perſenſit, momento citius penetrantem ac finientem; à quo tempore poſtea Vir iſte cruciatum omnem perfectè amiſit, neque hactenus eundem amplius expertus eſt, utcunque ab eo tempore jam elapſi ſint tres integri anni, inque his plura itinera fecerit. Sicut præterea nonnulli Chirurgi in Ulceribus aut Vulneribus extergendis *Decoctum Foliorum Theé in Vino* factum adhibent, ita credimus feliciore adhuc cum ſucceſſu *Decoctum Herbarum traumaticar.* Helvetiæ uſurpari poſſe. Si denique *Pulverem fol. Theé* cum tantillis *Lilii Convallii floſculis* pro *Errhino* quis uſurpace contendit, quid impedit, quo minus noſtrarum *Plantarum*, v. gr. *Salviæ*, *Betonicæ*, *Majoranæ* &c. Pulverem eodem fine in uſum vocemus?

XXXIV. Si quis verò *Pulverem foliorum Theé* tanquam antathrophum nobis obtrudere velit, potiore jure & ſucceſſu *Folia Piloſellæ, Trichomanes*, aliaque nos adhibebimus. *Eſſentiæ* autem atque *Extracto foliorum Theé* meritò ſubſtituimus *Eſſentias* vel *Extracta Herbarum* noſtræ Regionis *vulnerariarum*, efficaciâ profectò ſuâ nullis aliis unquam cedentes, quemadmodum id multiplex Practicorum experientia docet atque confirmat.

Regula circa uſum Theé.

XXXV. Quod jam concernit quantitatem & modum aſſumendi, vel ingurgitandi noſtri *Potûs Theé Helvetici*, certum eſt, heîc abuſum æquè ac in vero Theé fieri poſſe. Itaque (1.)

I. conſu-

conſulimus ſtatim, ut ultra tres vel quatuor *caliculos* talis *Infuſi* quis unâ vice nunquam ſorbillet, ſicque nimium naturæ valdè inimicum ſemper ſtudioſè vitet. (2.) Authores ſumus, ut pa- 2.
rum vel nihil *Sacchari* infuſo tali permiſceatur, ſed inter ſorbillandum continuè fruſtulum *Sacchari candi* ore teneatur, ejusq; dulcedine ſapor *Theé* forſan ingratus evitetur. (3.) Sua- 3.
demus ut ferventem planè, nec tantùm calentem quis Aquam *Theé Helvetico* ſuperfundat. (4.) Nolumus, ut vel *Spiritum Ceras. nigr.* 4.
vel *Spiritum Vini*, vel ſimilem *ſpirituoſum*, etiam *ſaccharatum Liquorem*, vel *Vinum* qualecunque Infuſo Theé permiſceant, quemadmodum id aliqui non ſine manifeſto ſanitatis diſpendio facere cœperunt. (5.) Magnum eumque noxium abuſum 5.
eſſe contendimus, multa cum tali potu Theé comedenda offerre, veluti ſunt *Panes melliti* aut *ſaccharati*, aliaque hujus generis *bellaria*, quibus omnibus certè præferimus fruſtulum *Panis* nonnihil *toſti*, quale deglutiendum concedi poteſt, ſicubi Stomachus forſan efuriens aliquid exigeret. (6.) Theé 6.
potum aliquot horis ante vel poſt paſtum ſalubriorem eſſe credimus, quàm longiùs ante ipſum, quoniam ſic nulla *Cordis imbecillitas*, nulla *Nervorum debilitas*, *Artuum tremor* nullus, nec etiam *Vertigo* excitari poteſt, quale quid illi quandoque experiuntur, qui diu ante paſtum, & largâ quantitate, magnâ etiam vi *Sacchari* edulcoratum quotidie ingurgitare ſolent.

XXXVI. Atque hæc ſunt, quæ in gratiam *Plantarum* *Epilogus.*
Helveticarum quàm ſaluberrimarum deproperare Speciminis loco voluimus, non ut *genuini* & *orientalis* illius Theé laudibus atque prærogativis quidquam detrahamus; ſed ut oſtendamus tantùm, in noſtris quoque Regionibus providam naturam talia quotannis ſuggerere, quorum vires Exoticorum illorum virtutes planè exæquent, ſi non antecellant. Quòd ſi verò ſingularum, quas ſub *Theé Helvetici* nomine commendavimus, Herbarum ſtructuram atq; deſcriptionem per omnia momenta exactam tradere voluiſſemus, *Botanicum* ſanè *Tractatum*, eumq; prolixum conſcribere debuiſſemus, hoc verò cùm â noſtro inſtituto prorſus alienum fuerit, arbitramur, ea quæ pro-

tulimus,

tulimus vel ſufficientia exiſtere, vel à *benevolo Lectore* ex voto noſtro augeri, emendari, aut illuſtrari poſſe. DEO autem, qui ſuâ nobis gratiâ in hoc qualicunque labore adeſſe voluit, TER OPT. MAXIMO ſit laus, honor & gloria in æternum.

INTERPELLATIO
Ad
Nobiliſs. atque Experient.
DN. AUTHOREM.

NOndum perceptam qui Rem rigidâ excutit arte,
Zoilus an malus eſt? an Philaletha bonus?
Juſtus an injuſtus Judex? Qui prælia fingit,
Muſisque excelſis cenſet abeſſe fidem?
Hæc mihi ſi promptè clareque exponis Amice,
Omne feres punctum, judiciumque meum.

Amicus Amico propoſuit.

FINIS.



MAX HARRWITZ
BUCHHANDLUNG & ANTIQUARIAT
BERLIN W.
POTSDAMERSTR. 41 A